

از گوشه و کنار ترجمه

علی صلح جو

www.ketab.ir

از گوشه و کنار ترجمه

علی صلح‌جو

ویرایش: تحریریه‌ی نشر مرکز

حروف‌چینی، نمونه‌خوانی و صفحه‌آرایی: بخش تولید نشر مرکز

طرح جلد: سعید زاشکانی

© نشر مرکز چاپ اول اسفند ۱۳۹۴، شماری نشر ۱۱۷۹، ۱۰۰ نسخه، چاپ صبا

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۳۱۳-۲۹۱-۱

نشر مرکز: تهران، خیابان دکتر فاطمی، روبه‌روی هتل ملیه، خان‌داده، شماره‌ی ۸

تلفن: ۸۸۹۷۰۴۶۴-۳ فاکس: ۸۸۹۶۵۱۶۹

Email: info@nashr-e-markaz.com

همه‌ی حقوق محفوظ است.

تکثیر، انتشار، بازنویسی و ترجمه‌ی این اثر یا قسمتی از آن به هر شیوه‌ی کلامی، فیزیکی، الکترونیکی، ضبط و ذخیره در سیستم‌های بازیابی و بخش بدون دریافت مجوز قبلی و کتبی از ناشر ممنوع است.

این اثر تحت حمایت «قانون حمایت از حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان ایران» قرار دارد.

سرشناسه: صلح‌جو، علی، ۱۳۴۳.

عنوان و نام پندآور: از گوشه و کنار ترجمه / علی صلح‌جو

مشخصات ظاهری: ده، ۱۸۲ ص.

یادداشت: ص ع به انگلیسی: Ali Solhjoo, Translation; Here and There

کتابنامه: ص ۱۶۹-۱۷۳، نمایه

موضوع: ترجمه - زبان‌شناسی

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۴ ۴ الف ۸ ص: P ۳۰۶

رده‌بندی دیوبی: ۴۱۸/۰۳

شماری کتاب‌شناسی مبنی: ۴۱۳-۷۲۳

فهرست

۱	مقدمه	۱	آیا انقلاب ما همان رولوسیون غربی
۱۳	ادامه نیافتن نهضت ترجمه و موانع	۱۳	است؟
۵	رشد علم	۱۴	طیف ترجمه
۶	فلسفه، زبان: تألیف یا ترجمه	۱۴	امانت در ترجمه
۷	خود اثر یا درباره اثر؟	۱۵	منصوری: خدمت یا خیانت
۸	ترجمه و تفسیر	۱۶	سجاستن
۹	ترجمه در جهان عرب	۱۸	ناریه اسکوپوس
۹	کم‌اهمیتی ترجمه در امریکا	۲۰	بازسازی
۹	نسبت ادبیات بومی به آثار	۲۲	جناس: سبب ترجمه ناپذیری
۹	ترجمه شده	۲۳	سمیناها
۹	ترجمه پیش‌رس	۲۳	جناس کالباسی
۱۰	تأثیر ترجمه بر تألیف	۲۳	مکتب دستکاری
۱۰	تأثیر ترجمه بر شعر فارسی	۲۴	رویگرد آدمخوارانه
۱۰	تغییردهندگان ذائقه ادبی	۲۴	فمینیسم و ترجمه
۱۱	تأثیر منفی ترجمه	۲۶	بوی ترجمه
۱۱	مخالفت مطلق با اندیشه بیگانه	۲۸	نظر ناباکوف درباره ترجمه
۱۲	تهاجم فرهنگی: پیامد ترجمه	۳۰	تشبیه ترجمه به زن
۱۲	بومی‌سازی کتاب‌های آموزش	۳۳	ترجمه «دقیق»
۱۲	زبان انگلیسی	۳۳	ترجمه تحت‌اللفظی در چین

از گوشه و کنار ترجمه

۶۰	کشف کمبودهای فرهنگ لغت	۳۳	ترجمه از دیدگاه ساخت‌شکنان
۶۱	تفاوت فرهنگی در ترجمه	۳۴	ترجمه فرهنگی
	اگر ترجمه نکنیم، ترجمه‌مان	۳۵	مکتب تک‌نفره
۶۳	می‌کنند	۳۷	دو نظر شگفت درباره ترجمه
۶۸	نهایت شب	۳۸	تأثیر زبان مادری
۶۸	نیکلسن در ترجمه مثنوی	۳۹	ترجمه ابهام‌زدایی می‌کند
۶۹	نه فقط معنی	۴۰	زبان دوم نمی‌توان جولان داد
۶۹	زبان قرآن	۴۱	اندا ترجمه
۷۰	خرمشاهی، گلشیری و ترجمه قرآن	۴۲	همسایگی معنایی
۷۱	تخطئه کردن ترجمه	۴۲	حوزه‌های معنایی خاص
۷۱	رویکرد نادرست به نقد ترجمه	۴۳	باسواد و سواد
۷۶	پلیس ترجمه	۴۳	ظرفیت زبان ترجمه
۷۷	ترجمه معکوس	۴۵	زبان متفاوت
۷۸	کتاب در برابر کتاب	۴۷	شکل‌گیری هنجارهای ترجمه
۷۹	شکنجه و لذت ترجمه	۴۸	بهترین موقعیت ترجمه
۸۰	تأثیر منفی فرانکلین	۴۹	ترجمه اشعار بورخس
۸۰	باکره نبودن مریم	۵۰	تجربه مالی‌نوفسکی
۸۰	مترجم و نابور غسل	۵۱	مشکل خاص ترجمه سرزمین هرز
۸۱	سلا مترجم	۵۲	تعديلات بدیعی در ترجمه
۸۱	رضایه دنونیا یا منافع آیندگان	۵۳	پاند و ترجمه ادبی
۸۴	دغدغه ترجمه کردن	۵۳	الیوت، پاند، بورخس
۸۵	مترجم نزدیک‌اندیشه	۵۴	متن اصیل
۸۵	انگیزه شگفت برای ترجمه	۵۴	پیدا کردن زبان ترجمه
۸۶	دو گزینش	۵۵	آثار پرتترجمه
۸۸	فایده دغل کاری در ترجمه!	۵۵	ترجمه دوباره
۸۸	موضع نویسنده، مترجم و خواننده	۵۶	شازده کوچولو
۸۹	احاطه به موضوع	۵۷	ترجمه از ترجمه
۹۰	فقدان منبع	۵۷	موج‌های وولف
۹۱	تغییر نحوی	۵۸	نگاه مردسالارانه
۹۲	شکستن جمله	۵۸	تأثیر ایدئولوژی
۹۳	خلأ ساختاری	۵۹	درود بر سلیمان

۱۳۳	«درون‌نوشت»	۹۵	مجهول
۱۳۳	معادل‌های ابهام‌زدا در پانویست	۹۶	ترتیب در همایند
۱۳۵	مسئله‌ای در ترجمه		موقعیت خاص «چپ» و «راست» در
۱۳۶	نمایه و ترجمه	۹۸	ترجمه
۱۳۷	نارسای توصیف	۹۹	واژه‌های محلی
۱۳۷	نقل قول	۹۹	واژه‌های تابو
۱۳۹	حروف بزرگ (کاپیتال)	۱۰۰	نام‌های تابو
۱۴۱	افسون معنای اول	۱۰۱	گرفته‌های ناپیدا
۱۴۲	عمدتاً / بیشتر	۱۰۲	فروید و ونگ در زبان فارسی
۱۴۳	یک به هشت	۱۰۳	تبدیل واحدی اندازه‌گیری
۱۴۳	هوپالاماکی (hoypalamaq)	۱۰۴	الله اک
۱۴۳	فلات قاره	۱۰۵	دو نگاه
۱۴۵	چگونه / how	۱۰۶	اصطلاح یا ضرب المثل
۱۴۶	اردوگاه زندان	۱۰۷	توانستن
۱۴۷	امکانات زبان فارسی در ترجمه	۱۰۸	ترجمه از موضع برتر
۱۴۸	جمع در برابر مفرد	۱۰۹	ترجمه اسم خاص
۱۴۸	کاهش و افزایش	۱۱۰	کوته‌نویسی نام‌های میانی
۱۵۰	ترجمه مثبت به منفی و برعکس	۱۱۸	مشکل ترجمه عنوان در متن
۱۵۰	سواس کاربرد قلاب	۱۲۰	حفظ مفهوم عنوان در زبان مبدأ
۱۵۱	ممنوع	۱۲۰	ترجمه عنوان
۱۵۲	بیشتر از ترجمه	۱۲۲	پالتوی خن
۱۵۳	کلیشه	۱۲۳	اهمیت عنوان
۱۵۴	اشتباه چشمی	۱۲۳	لهجه
۱۵۷	دام‌چاله‌های ترجمه	۱۲۷	فایده واژه‌نامه
۱۵۹	اینکاس	۱۲۹	واژه‌سازی سامان‌مند
۱۶۰	آبوس	۱۲۹	چرخش اصطلاح
۱۶۰	موتانالی	۱۳۰	اصطلاح و عدد گرد
۱۶۱	ترجمه کله‌گاوی	۱۳۰	ظرافت اصطلاح
۱۶۱	حوادث منسونی	۱۳۱	واژه و اصطلاح
۱۶۱	وضعیت هنر	۱۳۲	ترجمه غیرروزآمد
۱۶۲	بیگانه با فرهنگ لغت	۱۳۲	مشکل رسیدن به وحدت

از گوشه و کنار ترجمه

۱۶۴	بی توجهی به اختاپوس	۱۶۲	دای یونگ بیچاره
۱۶۵	پژوهشگر پنج پاندی	۱۶۳	سالن وسطی
۱۶۵	نمایش منافیز یکی تصوف	۱۶۳	capital punishment
۱۶۶	پیش خوان	۱۶۳	نرهای تخم گذار
۱۶۹	کتابنامه	۱۶۴	جنگل لاستیکی
۱۷۵	نمایه	۱۶۴	آموزش و پرورش متناقض

www.ketab.ir

ترجمه دنیای شگفتان است. هر چه بیشتر در آن سیر کنیم، کنجکاویمان بیشتر می‌شود و شگفتی‌ها در این مسیر بی‌انتهاست. خواندن یادداشت‌هایی که در این کتاب آمده است شاید بتواند بیان دهد که این پدیده به هیچ صراطی مستقیم نیست و هر ترجمه تدبیر و تدارکی ناص طلب می‌کند. یادداشت‌هایی که در این کتاب آمده حاصل چندین سال و استیاری و مطالعه در زمینه ترجمه است. برخی از آنها (حدود یک پنجم) قبلاً در مجله «مترجم» که اکنون به صورت آنلاین درمی‌آید، منتشر شده‌اند. اینها نیز غالباً با تیراکی در این کتاب آمده‌اند. یادداشت‌ها، که از میان یادداشت‌های زیاده‌تری انتخاب شده‌اند، گوناگون‌اند و همین امر سبب شده است که به بیشتر قسمت‌های ترجمه، بدون پرداخته شدن، سعی کرده‌ام، به جای توصیف فنی مفاهیم ترجمه، بیشتر به مذاقه و پیردازم و طوری بنویسم که خواندن آنها برای خواننده خسته‌کننده نباشد. اگرچه برخی از یادداشت‌ها قدری بلند شده‌اند، کوشیده‌ام تا جای ممکن کوتاه بنویسم. به گمان من خواندن این یادداشت‌ها به قوی‌تر شدن بینش مترجمان کمک می‌کند، هرچند برخی از آنها ممکن است مستقیماً به ترجمه مربوط نشود. هر مترجمی، دیر یا زود، خواه‌ناخواه، آگاه یا ناآگاه، به یکی از گرایش‌های رایج در حوزه ترجمه

از گوشه و کنار ترجمه

نزدیک می‌شود. صرف‌نظر از اینکه این گرایش چه باشد، چنانچه مترجم، پیش از دست‌یافتن به گرایش مطلوبش، با ماهیت و مسائل ریز و درشت ترجمه آشنا شود، در گرایش مورد نظر خود نیز بهتر عمل خواهد کرد.

هریک از یادداشت‌ها در یک مدخل آمده است. هر قدر کوشیدیم آنها را در فصل‌های جداگانه بگذارم نشد. مثلاً، نمی‌دانستم مدخل «بومی‌سازی کتاب‌های آموزش ترجمه» یا «تبدیل واحدهای اندازه‌گیری» را در چه فصلی قرار دهم و اندازه آنها را چگونه تنظیم کنم. از طرف دیگر، عنوان مدخل‌ها اصطلاحات جافته‌ای است تا خواننده بتواند همچون مراجعه‌کننده به یک فرهنگ لغت به شیوه مناسب با آن روبه‌رو شود. مثلاً، کدام خواننده به دنبال دیدن مدخل «شکنجه و لغت ترجمه» به فرهنگ لغت مراجعه می‌کند؟ بنابراین، ساختار و در واقع بی‌ساختاری این کتاب، به خواننده اجازه می‌دهد آن را از ابتدا تا انتها یکسره بخواند یا، از روی قضاوت، مدخل دلخواه را بخواند. نکته قابل توجه این است که خواندن و فهمیدن هیچ‌یک از مدخل‌ها ربط مستقیم به خواندن سایر مدخل‌ها ندارد. تا جای امکان، کوشیده‌ام مدخل‌ها از لحاظ موضوعی کنار هم باشند. با وجود این، بعضی از آنها به علت درداشتن بیش از یک موضوع به این قاعده درنیامده‌اند. عنوان بیشتر مدخل‌ها شفاف است و به محتوای آن راه می‌برد، اما برخی دیگر (مثلاً، «هوی‌الاماق») چنین نیستند و صرفاً اشاره به نام یا نکته‌ای است. از آنجا که مدخل‌ها ترتیب الفبایی ندارند، همه آنها را در «فهرست» آورده‌ام. علاوه بر این، سعی کرده‌ام الفبایی نبودن مدخل‌ها را با دادن «نمایه» جبران کنم. همچنین، در تدوین نمایه کوشیده‌ام بر اساس آنچه ممکن است پس از خواندن این کتاب در حافظه خواننده مانده باشد عمل کنم. مثلاً، پس از خواندن مدخل «انگیزه شگفت برای ترجمه»، ممکن است یکی از نام‌های یونسی، پزشک‌زاد یا *دایی جان ناپلئون* به یاد خواننده مانده باشد، که در هر صورت می‌تواند به کمک نمایه به آن مدخل برسد. به این ترتیب، مدخل‌های

این کتاب را می‌توان پی‌درپی یا گزینشی خواند و در صورت نیاز از راه‌نمایه به آن مراجعه کرد.

از خانم فرزانه طاهری که با جابه‌جا کردن مدخل‌ها شکل بهتری به ساختار کتاب داد و آن را از برخی اشتباهات پیراست سپاس‌گذاری می‌کنم. حضور یاری‌دهنده خانم لیلی برات‌زاده و دقت محسوس کارکنان پشت صحنه نشر مرکز، به مدیریت آقای علیرضا رمضانی، موجب تشکر است.

ع. ص.

بهمن ۱۳۹۴